

Proletarec

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

Owned and published by—Lastnik in izdajatelj: JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA (So. Slavic Workmen's Publishing Co.) Chicago, Ill.

ŠT. (NO.) 593.

CHICAGO, ILL., dne 22. januarja (January 22) 1919.

LETO (VOL.) XIV.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907,
at the post office at Chicago, Ill., under the
Act of Congress of March 3rd, 1879.

IZHAJA VSAKO SREDO

Naročnina—Subscription Rates:
United States and Canada: \$2.50 vse leto (per
year) \$1.50 pol leta (half year.) Foreign
Countries: \$3.50 za leto (per year), \$2.50 pol
leta (half year)

Mednarodni delavski problem.

Mirovna konferenca se bo bavila z delavskim vprašanjem. To je ena najzanimivejših vesti iz Pariza. Sklep, da se spravi ta problem na dnevni red diplomatičnega kongresa in da se poskuša internacionalno rešiti, je najjasnejši dokaz, da ni nikakor več mogoče utajiti važnosti socialnega vprašanja in da je delavstvo postalo faktor, s katerim se mora računati — ne v zadnji vrsti, temveč obenem z vsemi faktorji, ki jih vpoštevata oficijelni svet.

Delavsko vprašanje pride kot tretja točka na dnevni red konference. Tudi s tem je priznana nujnost zadeve. Zastopniki narodov imajo pred sabo toliko vprašanj, da si nekateri med njimi še sami niso napravili pravega pojma o tem, kar jih vse čaka. In mnogo je zadev, o katerih žele vsi, da bi bile kmalu rešene, ker ne mine nervoznost, dokler se to ne zgodi. Če se predpostavlja delavsko vprašanje takim zadevam, se to lahko smatra za znamenje, da je postalo v vseh deželah pereče in da povzroča še več nervoznosti, kakor mnoge druge nujne zadeve.

Konur niso bile socialne razmere doslej španska vas, pač že davno ni mogel dvomiti o ogromni važnosti delavskega vprašanja. Bilo je važno že davno pred vojno; če bi bilo pred njo temeljito rešeno ne bi bilo sploh prišlo do vojne. Samo dejstvo, da je vprašanje važno, ni nič novega. Pomembno je le to, da priznava to dejstvo mirovna konferenca in da skuša izvajati posledice iz njega. Tudi če ne bi diplomatični zbor ničesar dosegel, bi bila pomembnost njegovega poizkusa neizbrisna in nikdar več se ne bi moglo ošabno zatajiti, da je delavsko vprašanje vprašanje naše dobe.

Kdor je med vojno trezno zasledoval dogodke, ne le one v strelskih jarkih in osvojenih mestih, ampak tudi one za frontami, ne more biti presenečen. Jasno mu je moralo biti, da postane delavski problem po vojni akuten in da ga ne bo več mogoče potlačiti v ozadje. Obenem pa je bilo tudi pričakovati, da se delavstvo ne bo dalo več pitati s starimi frazami, ampak da bo pri reševanju svojih zadev hotelo igrati aktivno vlogo.

Dalekovidnejši elementi med kapitalisti so sami spoznavali, da visi nekaj takega v zraku. Bilo je slišati glasove, ki so priporočali koncesije delavcem. Drugi so zagovarjali temeljitejše reforme. V splošnem pa so bili taki pojavi vendar izjemni. Večina gospodarskih magnatov je preveč konservativna v

svojem mišljenju, da bi spoznavala znamenja časa in se znala ravnati po njih. Vojna je bila zanje predvsem finančno vprašanje. Koliko več profitov bo mogoče napraviti sedaj kakor v mirnem času. Kako se najboljšo doseže največji profit. Vojna je izreden dogodek, torej morajo biti tudi profiti izredni. Delavstvo pa ni bilo nič družega kot sredstvo za pridobivanje teh profitov, kakor mašine, surovine, gonilna sila. Če je takim ljudem kdo pravil, da vpliva vojna tudi na psihologijo proletarskih mas in da bodo delavci izza vseh žrtev zahtevali izdatnejši delež užitkov, so se smehljali, a v njih smehljajih je bilo čitati, da so se doslej znali ubraniti "prenapete delavske poželjivosti", pa da se bodo znali tudi poslej.

Ko so se jeli v Parizu shajati diplomati, je najbrže malokdo mislil na to, da bi se mogla mirovna konferenca baviti tudi z delavskim vprašanjem. Do zadnjega časa tudi nihče ni govoril o tem. Zdi se, da se je ideja porodila šele tedaj, ko se je začelo že sklepati o dnevnem redu. Vzrokov pa menda ni iskati toliko v iskreni brigi za blagostanje delavskega razreda, kolikor v dogodkih, ki so na vseh koncih in krajih zgovorni.

Če se razpravlja o tej stvari, se ni mogoče izogniti besede o boljševizmu, ki je brez vsakega dvoma močno, če ne najbolj vplival na sklep, da vzame konferenca sploh delavsko vprašanje na svoj program. Po pravici povedano ne verjamemo, da je na svetu toliko boljševizma, kolikor ga slika časopisje deloma iz neznanja, deloma pa preračunjeno. Tajiti boljševizem bi bilo nespametno; najti ga bo nekoliko v vsaki deželi, četudi bodo ljudje, ki imenujejo sami sebe boljševice, na vprašanje, kaj je boljševizem, dajali toliko različnih odgovorov, da ne bo naposled nihče vedel, kakšen kolač je to. V deželah, ki so blagoslovljene z anarhizmom, se bo danes skoraj vsak anarhist imenoval boljševice; Lenin in Trockij bosta pa gotovo energično protestirala, če bo kdo nji-ju ideje postavljali v eno vrsto z anarhizmom. Medtem pa gremo v sami Rusiji lahko od mesta do mesta, pa najdemo v vsakem kakšne druge vrste boljševizem.

Da se danes buržoazija trese pred tem strašilom, ima pa v veliki meri zahvaliti sama sebi. Do zadnje vojne je v vsaki deželi gospodovalo meščanstvo, ali pa je podpiralo še bolj nazadnjaške struje in pri tem napenjalo vse moči, da bi oviralo razvoj socializma.

To se je pogostoma vršilo na najbrutalnejši način. Doba, ko so se proti socialistom izdajali izjemni zakoni in ko je knjižica kakšne socialistične organizacije zadostovala, da je spravila človeka v ječo, ni še tako daleč za nami, da bi bila pozabljena. A vendar je socializem, kjer se je mogel zakonito razvijati, vzgajal delavstvo za mirno delo in kulturni boj, razodevajoč mu njegovo politično in gospodarsko moč. Ako ne bi bilo besnega nasprotovanja izkoriščevalcev, se ne bi socializem nikdar posluževal nasilnih sredstev, kajti če bi se smelo od nasprotnih strank pričakovati, da se mirno vdajo legitimno izraženi volji ljudstva, bi se socializem lahko zanašal na napredujočo politično izobrazbo delavstva in na končno odločitev na voliščih. Zatiranje socialističnega gibanja jemlje nestrpnostim elementom upanje, da si bo mogel proletarijat kdaj priboriti svoje pravice drugače kakor s silo; to izziva ekstremne struje — ne na korist delavstva, ki ne more nikdar priti do svojega cilja brez krepke organizacije, zavednosti in izobrazbe, pač pa na škodo vseh.

Boljševizem ima svojo zibelko v Rusiji, v deželi nekdaneje caristične avtokracije, kjer je bil vsak boj nemogoč brez bomb in peklenjskih strojev. Vsi carjevi rablji niso mogli zatreti želje ljudstva po boljšem gospodarskem življenju in po svobodi. Lahko so pa ovirali delo socialistov, ki so hoteli izobraziti in organizirati delavske mase. Ko je prišla revolucija, je bilo ljudstvo vsled tega nepripravljeno in naravno je, da se mu je, politično neizkušenemu in nerazsodnemu, zazdel najbolj simpatičen tisti program, ki mu je največ obetal.

Take rezultate je pričakovati v vsaki deželi, kjer je izkoriščanje združeno z nezavednostjo ljudstva.

Ali večina kapitalistov se slabo uči in tudi danes ne razume, da se zakonito nujni družabni razvoj ne more preprečiti in da bi bilo zato modreje, odpreti mu kanale, po katerih bi lahko mirno tekeli, kakor pa povsod postavljati jezove in siliti vodovje, da se peni ob njih in jih skuša podirati.

Sedaj, ko je vojna končana, naznanja delavstvo povsod svoje zahteve. Namesto da bi se buržvazija potrudila razumeti nujnost tega pojava, pa poje o boljševizmu in kriči po policiji in vojski, da naj zatare pošast. Kakor da ni videla, kako so carjevi vojaki na Ruskem in kajzerjevi na Nemškem čez noč postali revolucionarji! Kje vzeti drugo vojsko, da bo pobila rebelične armade?

Zdi se, da je bilo tudi med mirovnimi delegati nekoliko apoštolov brezobzirne sile, ki naj bi zatrla "boljševizem". To je bilo pač najnevarnejše početje, kajti taka akcija bi se mogla vršiti le v interesu kapitalizma in se ne bi ustavila pri iztrebljenju boljševizma, temveč bi hotela pomandrat vse, kar je izkoriščevalcem zoprno. Prav to pa bi lahko pognalo tudi zmerne elemente na stran boljševikov in namesto svojega namena bi zagovorniki sile lahko dosegli revolucijo, o kateri ne bi mogel živ krst povedati, kje se konča.

Če je bilo med diplomatičnimi zastopniki tako razporeženje, tedaj je očitno zmagala druga struja, ki hoče delavstvo pomiriti s koncesijami. Četudi se

na ta način ne reši socialno vprašanje, je vendar ta metoda neskončno modrejša in omogoča, da pridejo bodoči razredni boji v strujo, v kateri izgubi anarhizem svojo privlačnost.

Kolikor je po dosedanjih poročilih mogoče presoditi, namerava konferenca internacionalizirati delavsko zakonodajstvo. Govori se o svetovnem maksimalnem delavniku, o mednarodnih zakonih za delavsko varstvo, o internacionalnih zavarovalnih določbah i. t. d. Vse to je gotovo v interesu delavstva. Mednarodni delavski kongresi so že sami zahtevali internacionalno delavsko zakonodajstvo. Ali vse to je tudi v interesu kapitalistov, in če so gospodarji bogastva modri, bodo vsako tako stremljenje z navdušenjem podpirali. V deželah, kjer je izkoriščanje delavstva bolj intenzivno, je proletarijat čutil ta bič; kjer so delavske razmere kaj ugodnejše, so se kapitalisti bali konkurence dežel, ki so ceneje proizvedli. Internacionaliziranje delavske legislature ustvari za vse kapitaliste enake pogoje na tem polju.

Še važnejši postanejo taki ukrepi, če se realizira liga narodov. Namen njenih proponentov je pač političen; ali politične razmere so z gospodarskimi v pretesni zvezi, da ne bi ene vplivale na druge. Liga narodov mora kolikor toliko zmanjšati pomen meja in kapitalizem, ki ima naravno svoje interese pred očmi, bo izrabljal ta položaj v svoj prid. Kapitalizem stremi po koncentraciji in po odstranitvi konkurence. Doslej je zasledoval te cilje na nacionalnih tleh. Doma so se snovali trusti, uničevali mali obrtniki in trgovci, razdeljevala se je produkcija posameznim članom, določale so se enotne cene. Apetit za internacionaliziranje tega procesa je imel kapitalizem že sedaj; državne meje so ga večalimanj ovirale. V ligi narodov bo gledal, da se iznebi takih zaprek in koncentracija kapitala dobi mednarodno podlago. Tedaj pa postane enotno delavsko zakonodajstvo neizogibna potreba za internacionalni kapitalizem; tudi krajši delovnik in višje mezde so zanj tedaj ugodnejši, kakor v vsakem kraju drugačni pogoji.

Če sklene mirovna konferenca mednarodno delavsko zakonodajstvo, nimajo torej kapitalisti nobenega vzroka, da bi godrnjali, ampak lahko z veseljem pozdravilo ta ukrep. Zadovoljni bodo z njim tudi zavedni delavci, kajti dosedanja anarhija v tej reči jim je le škodovala.

Zmota pa bi bila misliti, da se s tem odpravijo razredni boji, kajti dokler bodo kapitalisti imeli zakonodajno mašinerijo v svojih rokah in dokler bodo kontrolirali države, bodo vsak čas našli sredstva, da se odškodujejo za izdatke, ki jim jih more nalagati starostno zavarovanje, varnostne naprave ali višje mezde. Oni bodo regulirali cene in pri tem bodo skrbeli, da se njih profiti ne znižajo. Posledica pa bo, da ostane med delavčevimi dohodki in izdatki in da mu bo manjkalo, kar mora dajati kapitalistu kot nadvrednost. In le s socializiranjem produktivnih sredstev se more odpraviti to nesoglasje.

Boj se mora neizogibno nadaljevati v socialistični smeri. Vendar se pa z mednarodnim zakonodajstvom delavske razmere lahko toliko izboljšajo, da ne bo treba posegati po skrajnih sredstvih in da dobe kulturnejše oblike.

Če bi bilo mogoče kapitalistom dopovedati, kaj je socializem in jih prepričati, da jih ne misli nihče spraviti na beraško palico, ke rbo v socialistični družbi za vse dovolj ne le kruha, ampak tudi vseh drugih potrebščin in udobnosti, in če bi znali zatreti svoje diktatorske nagone, bi se neizogibni prehod v nove oblike lahko izvršil kakor vinska trgatev. To je seveda le pobožna želja; tudi kapitalisti so produkti razmer in razmere določajo njih psihologijo. Absolutno gladkega procesa torej ni pričakovati. Življenje je boj na vseh potih. Zadovoljni moramo biti, če se iz tega boja odstrani surovost in barbarstvo, ki ga je doslej karakteriziralo. Zato je, ne da bi se spuščali v utopije, želeli, da bi bila konferenca v delavskem vprašanju plodovita, kolikor je le mogoče v danih razmerah in z ozirom na interese, ki jih zastopa.

Alkohol in delavski boji.

Blažena je naivnost, ali marsikaj izgleda naivno, pa skriva pod prostodušno skorjo največjo pretkanost. Newyorška državna zbornica ima načelnika, ki se imenuje Mr. Sweet in je v svojem privatnem poklicu lastnik papirnice. Če ima človek več uradov, mu jih je večasi težko držati narazen. Tudi Sweetu se godi tako; iz speakerja govori večasi tovarnar — vedoma ali nevedoma, kar je naposled vseeno. Očitno je prijatelj prohibicije, ni pa prijatelj ženskega javnega dela. Pravi, da govore ženske mnogo neumnosti o zakonih za zaščito delavcev. Po njegovem mnenju naj bi delavsko ljudstvo le pustilo rum pri miru, pa mu ne bi bilo treba unij, stavk, bolniškega zavarovanja, minimalnih mezd i. t. d.

Ako bi bil res alkohol kriv vsega, kar se imenuje industrijalni nepokoj, bi morali soditi, da je socialno vprašanje v Zedinjenih državah zdaj rešeno in da prihajamo v dobo rajskega življenja. Federalna prohibicija je sklenjena stvar in kmalu izgine ne le rum, temveč vse, kar diši po alkoholu, če ni patentna medicina, iz ameriškega življenja. Za Mr. Sweeta se pa bojimo, da bo hudo razočaran; smrt John Barleycornu utegne učinkovati naravnost v nasprotni smeri, kakor si — če bi človek sodil po njegovih besedah — domišlja predsednik newyorške legislature.

Prohibicija ni naš ideal, ker ne smatramo prepovedi za posebno dobro vzgojevalno sredstvo. Iz tega pa ne sledi, da vidimo v alkoholu prijatelja. Pijančevanje spada nedvomno med največje nesreče človeštva. Če ga prohibicija res odpravi, kar bo morala šele dokazati, ker so bile dosedanje izkušnje drugačne, se ne bo nihče mogel bolj veseliti treznosti, kakor mi.

Mr. Sweet se zelo moti glede na vlogo alkohola. Špirit ne pospešuje delavskih organizacij, stavk, delavskih zakonov i. t. d., ampak jih ovira. Alkohol je najboljši zaveznik izkoriščevalcev in če bo kdo pogrešal njegove "blažene" učinke, jih bodo kapitalistični despoti.

Alkohol je brezobziren priganjač pri industrijalnem delu. Ko je bil pokojni Jack London star osemnajst let, ga je prijela želja, da postane električar. Prišel je v elektrarno neke oaklandske cestne železnice, kjer ga je superintendent z veseljem sprejel, ampak mu je povedal, da je treba seveda začeti od spodaj. Začetek za kariero električarja je bil pa v kurilnici, kjer je moral za trideset dolarjev na mesec po deset ur na dan vštevši nedelje in praznike z enim samim prostim dnevom v mesecu kidati premog. Moral je nametati premoga dovolj za dnevno in nočno partijo in če je hotel opraviti svojo nalogo, je moral brez opoldanskega presledka kopati po dvanajst in trinajst ur. Šele pozneje je izvedel, da je nesramno goljufan; opravljal je namreč delo, za katero sta bila prej dva moža nastavljena, ki sta dobivala vsak po štirideset dolarjev na mesec.

London je bil ponosen — kakor tisoč in tisoč delavcev. Bila bi sramota, če bi pokazal slabost in ne bi mogel opraviti naloženega mu dela. Toda telo je le iz kosti in mesa, in mišice imajo navado, da se utrudijo. Premog za nočno šišto je bilo treba v tesnem prostoru nakladati ob steni vse više in više. Ko je ob poldvanajstih po noči končal delo in sedel na cestno železnico, so mu udje otrpeli, da ni mogel vstati s sedeža, ko je hotel napraviti prostora neki ženski. Preden mu je mati doma napravila večerjo, je spal kakor mrtev. To se je ponavljalo, dokler ni izvedel, kako je bil osleparjen.

Takih slučajev je brez števila, in delavec, ki ga je sram pokazati slabost in ki se boji, da bi izgubil delo, išče sredstva za pomnožitev svoje moči, pa ga najde v alkoholu. Ta je res dober in mu da okrepčila; ali tudi zavraten je in se maščuje. Vsak gram moči, ki je človek dobi od njega, mora prejalislej poplačati s prezgodnjim opešanjem, z zdravjem, z okrajšanjem življenja.

Alkohol je najprekanjenejši slepar. V bedi, v skrbeh, v nesreči se človek zateče k njemu. Prijazni alkohol prežene brige in misli, obdari reveža s pozabljenjem in ga zaziblje v sanje. Ali beda ostane beda; kadag minejo sanje, so vse njene grozote resnične in ni jim mogoče uiti. Alkohol je pa omeglil možgane, da postanejo nesposobni za jasno misel in bistro spoznanje potreb. Sam se kaže človeku za edinega rešitelja, dokler ga nima popolnoma v oblasti.

Delavec, čigar možgani so nezastrupljeni, spozna važnost in potrebo organizacije; čimbolj je alkohol postal gospodar nad njim, tem manj se morejo njegove misli zbrati, tembolj peša njegova volja in se vdaja temu, kar se mu zdi neizogibno.

Delavske organizacije in štrajki niso posledica alkohola, ampak Mr. Sweet se bo prepričal, da bo delavstvo tem bolj organizirano in pripravljeno na boj za svoje pravice, čim manj vpliva bo imel alkohol v njegovih vrstah.

Delavske organizacije nastajajo tam, kjer so delavec izkoriščani in kjer spoznavajo vzroke in načine izkoriščanja. In če bi hotel Mr. Sweet odpraviti štrajke, bi moral odpraviti izkoriščanje. To pa

očitno ni njegov namen, ne glede na to, da bi taka naloga presegala njegove moči.

Saj bi bilo življenje v resnici bolj prijetno, če ne bilo stavk in vseh drugih oblik razrednega boja; toda prav taki ljudje kakor Sweet, ki odpravljajo vsa socialna vprašanja s frazami o rumu, najbolj povzročajo potrebo takih bojev. Razredni boji bi odpadli, če bi tisti, ki so sedaj glavni gospodarji v družbi, pomagali odstraniti razredna nasprotja in zgraditi družbo na podlagi resnične enakopravnosti. Mr. Sweet je živa priča, da je tako pričakovanje utopično; če se pa nasprotja ne morejo odpraviti gladko in mirno, ne ostaja drug izhod kakor boj. In zato bodo še nadalje obstajale delavske organizacije, in bodo štrajki, in bo boj za bolniško zavarovanje in za minimalne mezde in maksimalni delovni čas in za pravično uživanje plodov dela. In čim manj bo alkohola, tem smotrenejši in jasnejši in uspešnejši bo ves ta boj.

***

Liga narodov.

Diplomacijo so včasih smatrali za institucijo spretnosti. To mnenje sicer ni bilo vedno opravičeno, kajti pogostoma so znali gospodje diplomatje streljati kozle, da jih je malokdo prekosil v tem. Vendar pa je bilo zelo razširjeno mnenje, da pomeni "diplomatično" prav toliko kolikor "zelo, izredno, nenavadno spretno". Sedaj se opravlja veliko diplomatično delo v Parizu in človek bi prav iz dna srca želel, da bi bila topot diplomacija res spretnost, kajti tisoč zadev bodočnosti je odvisnih od tega, čar se bo skuhalo na Quai d'Orsay. Ali doslej se uresničuje ta želja le v skromni meri in zopet se vidi, da so tudi visoki državniki le ljudje, ki pozabljajo, prezirajo to in ono, se motijo in — še vedno streljajo kozle.

Med vprašanji, ki pridejo sedaj gotovo na dnevni red konference, je liga narodov. To ni bilo kar od začetka gotovo, ampak precej časa je bilo odprto vprašanje, ali dobi Wilson za svojo idejo dovolj pristašev ali ne. Med zavezniki se ni manjkalo skeptikov, pa tudi ne popolnoma odločnih nasprotnikov te misli. Koliko bojev je Wilson imel zaradi tega, se morda nikdar ne bo povsem natančno izvedelo; imel jih je in tudi ostri so bili. Ali jasno je, da je zmagal doslej vsaj z idejo samo; drugo je seveda vprašanje, kakšen definitiven sad obrode razprave o tej stvari.

Na vsak način se mora vsak prijatelj trajnega miru veseliti vsakega uspeha v tej smeri, kajti četudi ne pomeni spojitve narodov v kakršnikoli ligi še izveličanja, bi bil v taki zvezi vendar velikanski napredek in marsikatera nevarnost, ki bi pretila miru, bi se z njo odstranila. Da se je stvar spravila na dnevni red, je torej absolutno pozdraviti.

Državniki velikih zavezniških sil so pa pri tem menda pozabili, da mora liga narodov obsegati vse narode, česar pa gotovo ni mogoče doseči in trajno vzdržati brez vzajemnega zupanja vseh. Liga narodov je društvo, ki doseže svoj namen le tedaj, če so vsi narodi njegovi člani, ki pa more vendar raču-

nati le na prostovoljne člane. Tehnično si je sicer lahko misliti tudi drugačen proces; če se združi znatna večina narodov, bi lahko prisilila ostale, da se ji pridružijo. Toda tak prisiljen pristop bi imel kaj majhno vrednost in že naslov "lige" bi bil na taki podlagi falsifikat.

Če se hoče ustanoviti društvo na demokratičen način, je neizogibna prostovoljnost članstva in sodelovanje vseh, ki naj jih društvo obsega. Tako sodelovanje je treba poiskati že pri ustanovitvi; na ustanovni zbor je treba povabiti vse, na katere se računa.

Zavezniki so izbrali drugo pot. Za sedaj imajo konference sami med sabo. O vprašanju, če je to z ozirom na bodočnost najboljša pot, bi se dalo debatirati. Razlaga se stvar lahko s tem, da hočejo zavezniki najprej sami med sabo doseči sporazum, da se ne bi kazala kakšna nesloga pred njih nekdanjimi oziroma — vsaj teoretično — še sedanjimi sovražniki. Pri tem se vendar ni izogniti pomisleku, da izgleda končni rezultat lahko kakor enostaven diktat močnejšega, kateremu se morajo slabšeji brezpogojno ukloniti. Kdor ima pred očmi, da bodo tudi temu miru sledila stoletja in tisočletja, pride lahko do zaključka, da bi bilo povsem brez obzira na vprašanje pravičnosti — zaradi ložjega in uspešnejšega zblizanja narodov bolj oportuno utemeljiti mir na pogajanje kakor na prisilno pogodbo, ki spominja nolens volens na Brest Litovsk.

Ali zavezniki so nastopili to pot in bližnja bodočnost bo pokazala, če bo konferenca znala bolj ceniti modro zmernost, kakor brezobzirno samozavest zmagovalca.

Kar se tiče lige narodov, prihaja drug moment v pošte, ki so ga konferenčni delegati, kakor se zdi, prezrli. Liga narodov ne more računati le na tiste, ki so bili direktno udeleženi na vojni, ampak na vse, torej tudi na nevtralce. Če pa jih hoče imeti za svoje člane, je razumljivo, da žele tudi nevtralci sodelovati. Kakor se opaža, je med njimi že precej nezadovoljnosti, da niso bili doslej ne vprašani ne obveščeni, in človek mora priti do zaključka, da je bila to res napaka.

Sicer si ne moremo misliti, da bo znanih pet velesil sklepalo vse take reči, pa stopilo pred ostale v enostavnim pozivom, da naj podpišejo. Ne more se pa tajiti, da se je taka misel med nevtralci zelo lahko zbudila in da so zaradi tega slabe volje. Preden postane liga narodov živa tvorba, morajo tisti, ki naj ji pristopijo, torej tudi nevtralci, dobiti priliko, da izrazijo svoje mnenje o njej, da podajo predloge, skratka da postanejo soustanovitelji. Ali ker je bilo lahko ugeniti da napravi enostransko postopanje tupa gotovo slabo razpoloženje, ne bi bilo moglo nič škodovati, če bi se nevtralnim državam naznanilo, da se zavezniki bavijo z idejo, tičejo se tudi njih, ali da je njih dosedanje posvetovanje o stvari preliminarno in da bodo ostali prizadeti narodi obveščeni in povabljeni, kadar se jim bo moglo podati kaj konkretnega.

Takega postopanja seveda ne predpisujejo nobena diplomatična pravila. Toda novi svet, ki se snuje, in stara diplomacija, se itak ne vjemata in dobro

bi bilo, če bi se starim okostenelim formam, ki le ovirajo zdravo življenje, kmalu priredil pogreb. Ako se resno snuje liga narodov, naj bi se takoj začela pripravljati tla zanjo in naj bi se podrli plotovi, ki so ločili narode in na eni zemlji hoteli ustvariti sto različnih in nasprotnih svetov. Liga narodov je nemo-goča, ako so nekateri narodi zapostavljeni; zato bi bilo dobro pokazati takoj, da se snuje organizacija za enakopravnost, ne pa za hegemonijo. Rezultat, ki bi se s tem dosegel, bi bil gotovo važnejši od malenkostnih in antikviranih diplomatskih navad.

Kako so bili Jugoslovani favorizirani.

Pravljice imajo svojo vrednost, če so lepe in duhovite. Ali tudi ta vrednost je omejena. Na noben način ne morejo pravljice v naši dobi, ko je ljudstvo dozorelo, nadomeščati resnice v življenju narodov. V časih, ko so pripadale vladam vse pravice, ljudskim masam pa vse dolžnosti in so narodi veljali le za črede, za figure, s katerimi so se igrali monarhi in njih avtokratični ministri, so se cele dežele lahko tolažile in zapeljevale z vsakovrstnimi bolj ali manj modrimi izmišljotinami; danes se sicer lahko delajo taki poizkusi, ali tudi v navidezno najugodnejšem slučaju je uspeh problematičen; prejalislej se mašuje vsaka politična neresničnost.

Da so bili Jugoslovani v Avstriji favorizirani, je pravljica. Njeni avtorji so italijanski imperialisti, a značilno je, da zajemajo tam, kjer odneha njih fantazija, iz vsenemških virov. Nihče se ni toliko nakričal zaradi "protežiranja" Jugoslovanov, zlasti Slovencev, kolikor nemški šovinisti, dasi je bila absurdnost njihovih jermijad najboljše utrjena z dejstvom, da je bila nemška buržvazija nacionalno vladajoči element v Avstriji.

Dolgo dobo je bil germanizem v habsburški monarhiji absoluten in njegova tendenca je šla za popolnim ponemčenjem vseh narodov. Včasih se je zdelo, da bo ta cilj res dosežen. Raznarodovanje zlasti slovanskih narodov se je vršilo z vsemi sredstvi, rezultate tega herodeževskega dela je pa olajšala politična brezpravnost ljudstva. V prvi polovici pretečenega stoletja so imela velika mesta kakor na primer Praga, sedanje glavno mesto češkoslovaške republike, popolnoma nemško lice. Še v osemdesetih letih so Budjeovice na tuje delale vtisk nemškega mesta. Tako je bilo tudi na Slovenskem. Ne le Celje in Maribor, ampak tudi Ljubljana je imela nemško upravo, nemške župane, in vsak nepoučen človek, ki je od zunaj prišel tja, je mislil, da je v nemškem mestu.

Ko je bila Avstrija leta 1867. po porazu pri Sadowi prisiljena uvesti nekaj ustavi podobnega, ne iz ljubezni do narodov, temveč iz strahu pred revolucijo in zaradi internacionalnega kredita, ko je morala občinam podati nekoliko volilne pravice, četudi zelo omejene in z razredi popačene, se je umetna

germanistična stavba polagoma začela rušiti. In kadarkoli so si Slovani priborili kakšno postojanko, ki je bila po pravici njihova, je nemški šovinizem zakričal, da so Slovani protežirani. Ljubljana, v kateri živi devetdeset odstotkov Slovencev, je dobila slovenski občinski svet; nemški nacionalisti niso v tem spoznavali pravice, ampak favoriziranje. Pravica bi bila po njihovih pojmi, da bi bilo vojaštvo z brahialno silo razgnalo slovenski občinski svet in vlada motu proprio nastavila nemškega župana.

Vsa bajka o favoriziranju Jugoslovanov je bila zgrajena na takih fundamentih. Vsak košček pravice, ki so si ga s težkim trudom in z neznanskimi žrtvami priborili, je razvnel gnev pangermanov, a dunajska vlada, ta paradokсна "zaščitnica Jugoslovanov", se je z največjim zadovoljstvom ozirala na take lamentacije in iznašla vsak trenotek kakšno novo metodo absolutistične reakcije. Še kratak čas pred vojno je avtonomnemu ljubljanskemu mestu odvzela policijsko oblast in vpeljala državno policijo z nemškim uradničtvom in uradovanjem, mestu pa je ostala le pravica plačevati to tujo institucijo po predpisih cesarsko kraljevske vlade.

Na vsakem polju je avstrijska vlada podobno postopala proti Jugoslovanom, ali vse nemško časopisje od velike dunajske "Neue Freie Presse" do zakotne celjske "Deutsche Wacht" je bilo polno divjanja zoper "protežiranje" Jugoslovanov. Po slovenskih srednjih šolah se je poučevalo več predmetov v nemščini kakor v slovenščini; ali da je imel slovenski jezik tam sploh nekoliko prostora, je bilo že favoriziranje. Na slovenskih sodiščih je bila nemščina notranji uradni jezik; predsedniki najvažnejših sodišč, mnogo sodnikov in državnih pravdnikov je bilo Nemcev; ali da je mogel Slovenec sploh govoriti v svojem jeziku na sodišču je bilo označevano za favoriziranje.

Italijanskim imperialistom je pa danes kaj malo mar, kje pobirajo kamenje, da ga lučajo na Jugoslovane; nič ne de, če je skoval laži njih lastni sovražnik, da se jih le morejo poslužiti za svoje namene. Ali če je aneksionistična propaganda tako malo izbirčna glede na svoja sredstva, tedaj je treba povedati, da so Italijani v Dalmaciji in na Primorskem dolgo igrali enako vlogo kakor Nemci na Koroškem, Štajerskem in Kranjskem.

Dalmacija je imela res še pred nekoliko desetletji navidezno italijansko lice. Namreč: po vsej deželi se je uradovalo italijansko; javni napisi so bili italijanski. Tujee, ki more ob kratkem posetu soditi le po zunanosti, je tedaj lahko mislil, da je Dalmacija italijanska dežela. In ta umetni italijanski značaj je podpirala in ščitila — cesarsko kraljevska vlada na Dunaju. Faktično narodnostno razmerje v Dalmaciji je bilo takrat prav tako, kakršno je sedaj. Saj niso mogli Hrvatje in Srbi v Dalmaciji v štiridesetih letih pozobati Italijanov; vedno je italijansko prebivalstvo tvorilo le majhno manjšino v deželi. Ali ker ni bilo mogoče v deželi brez ene same nemške vasi vsiliti namščine v vseh uradih

in šolah, je Avstrija podpirala ono manjšino, ki ji je bila na razpolago — in ta je bila italijanska.

Da se je to izpremenilo, se ne more pripisati naklonjenosti dunajske vlade, temveč edino dejstvu, da je nemogoče tako večino, kakršno imajo Jugoslovani v Dalmaciji, trajno držati pod jarmom manjšine. Dalmatinski Hrvatje in Srbi so si morali vse od kraja priboriti; bili so brez šol, brez lastnih uradov, brez jezikovnih pravic. Proti odporu vlade so si mogli to priboriti le zato, ker je pol milijona ljudstva, kadar se zbudi v njem zavest, preveč, da bi tlačnilo manjšini, ki šteje komaj 18.000 duš. Ta manjšina pa ima še danes pravice, kakršne bi težko imela v kakšni drugi deželi. Italijanski jezik je priznan pri vseh uradih, pri pomorskih stoji celo na prvem mestu; percentualno je italijansko šolstvo bogatejše od jugoslovanskega. Nikakor ne zavidamo tega Italijanom in tudi v Jugoslaviji ne bo njih narodnost zatirana; ali če se že govori o favoriziranju, tedaj je resnica, da so bili od Avstrije v Dalmaciji favorizirani Italijani, nikakor pa ne Jugoslovani.

Dalmacija je bila glavna obmorska dežela Avstrije; več kot dve tretjini vsega avstrijskega obrežja sta odpadali na Dalmacijo. Šibenik, Spljet, Kotor so krasne naravne luke. Že zaradi tega bi bila dežela imela sijajne pogoje za gospodarski razvoj. Dalmacija ima mnogo nedotaknjenega prirodnega bogastva, polna je sceničnih lepot, njeno prebivalstvo je pridno in spretno; toda Avstrija je zane-marjala deželo kakor nezaželjen privesek in se ni mogla povzpeti niti do tega, da bi bila napravila železniško zvezo med notranjimi deželami in Dalmacijo. Zaradi gospodarske zapuščenosti je bilo izseljevanje iz Dalmacije ogromno; medtem pa je Avstrija dovolila ribičem iz Italije ribolov v dalmatinskih vodah, kar je povzročalo domačemu ljudstvu prav občutno konkurenco. Tudi iz tega sledi, da bi bilo za italijanske imperialiste dosti boljše, če bi opustili vse modrovanje o favoriziranju, kajti tudi tukaj so bili favorizirani Italijani, zapostavljeni pa Jugoslovani.

Je li treba izza vsega tega še pogledati v Istro in Goriško? V obeh deželah so se Jugoslovani borili za splošno in enako volilno pravico, za deželne zbornice. Avstrijska vlada se je upirala tej zahtevi na vse kriplje, a njen odpor so podpirali Italijani. Razlog je popolnoma jasen. Na podlagi splošne in enake volilne pravice bi se bila večina in manjšina zastopstva vjemala z večino in manjšino prebivalstva. To se pravi, da bi bili v obeh deželnih zborih Jugoslovani morali dobiti večino. Le z izumetničenim volilnim redom na podlagi kurij je bilo mogoče preprečiti to. Avstriji ne bi bilo treba favorizirati Jugoslovani; le kričeče krivice naj ne bi bila podpirala, pa bi se bila morala izkazati faktična večina Jugoslovani. Toda Avstrija je v resnici favorizirala Italijane, izročajoča deželno gospodarstvo njihovim manjšinam, ki so se posluževale te ugodnosti za zapostavljanje Jugoslovani na vsakem polju. Dočim so se snovale in vzdržavale italijanske šole z deželnim denarjem, so bile slovenske in hrvaške od-

visne od požrtvovalnosti ljudstva. Dočim je neznatna italijanska manjšina v Dalmaciji imela ne le ljudske, ampak tudi srednje šole, niso imeli Slovenci v Trstu niti ene normalke, razun tiste, ki jo je vzdržavala njih privatna šolska družba.

Favoriziranje Jugoslovani! Krvava ironija, tem bridkejša, če prihaja iz ust Italijanov, ki so bili v primeri z Jugoslovani kakor bogataš ob obloženih mizi napram lačnemu siromaku.

Gotovo so tudi Italijani v Avstriji imeli svoje razloge za nezadovoljnost in opozicijo. Ali znano dejstvo je, da so njih zastopniki večinoma podpirali vlado in skoro vedno stali na strani Nemcev zoper Slovence. Iz te preteklosti ne maramo izvajati nobenih sklepov zoper pravice Italijanov v sedanosti. Vsakemu narodu se je že zgodilo, da je imel nedostojne zastopnike, zlasti lahko je bilo to v Avstriji, kjer je šel ves koruptni sistem za korumpiranjem javnega življenja in je imela vlada v ta namen bogate tajne fondé, o katere porabi ji ni bilo treba dajati nobenega poročila. Ali kdor je sprejemal darila, ne sme očitati favoriziranja tistemu, ki je bil vedno le tepen.

Pravljica o favoriziranju Jugoslovani ima namen diskreditirati narod in ga naslikati kot tolpo avstrijskih hlapcev. To niso bili Slovenci, Hrvatje in Srbi nikdar. Italijani pa naj bi se spomnili, da je bil v panžermanskem programu vedno "most do Adrije", in da so bili le Jugoslovani tisti, ki so preprečili to stavbo. Če ne bi bilo njihovega boja, ne bi bil Trst danes slovenski, pa tudi italijanski ne, temveč bil bi nemški. Za vse žrtve, ki so jih Jugoslovani doprinašali v tem boju, je obrekovanje nečastna in krivična nagrada.

***

Nemške volitve.

Nemčija je imela volitve za svojo ustavodajno skupščino in izvršile so se v nenavadnih okolščinah. Spartakoveci so si dali mnogo truda, da bi jih preprečili in so porabili za to vso svojo silo. Ta načrt, ki kaže, da so Spartakoveci pristali na boljševisko protiparlamentarno metodo, se jim ni posrečil. Izid volitev pa tudi vsaj deloma kaže, zakaj se jim ni mogel posrečiti. Neodvisni socialisti, ki so jim po nazorih in taktiki najbližji, so dobili tako malo glasov, da bodo imeli komaj par poslancev; s tako neznatno manjšino med ljudstvom je pa nemogoče zmagati v narodu, ki se ne da terorizirati od majhne minoretete.

Kolikor je doslej znanih rezultatov, bi bilo soditi, da bodo imeli socialisti Ebertove struje relativno, morda pa ne absolutne večine. Za njimi so dobili največ glasov meščanski demokratje, ki so se reorganizirali iz prejšnje liberalne in nacionalne liberalne stranke, potem pa katoliški centrum. Junkerji in nacionalistični nazadnjaki so popolnoma pogoreli.

Najbrže bodo demokratje podpirali vladne socialiste in verjetno je, da dobe v administraciji nekoliko sedežev.

Neodvisni socialisti menda po tem rezultatu ne bodo preveč navdušeni za Spartakovce. Zdi se namreč, da imajo svoj poraz najbolj zahvaliti nasilni taktiki teh svojih prijateljev. Že med vojno se je moglo opazati, da so si bili neodvisni socialisti med razsodnim delavstvom pridobili mnogo simpatij; bilo je celo dvomljivo, ali zastopajo večinski socialisti sploh še večino socialističnega delavstva. Po tem bi se bil moral pričakovati pri volitvah precej drugačen rezultat. Uspeh vladajočih socialistov je pač deloma pripisati dejstvu, da so si s protikajzersko revolto pridobili zopet nekatere prej izgubljene simpatije; ali poraz neodvisnih se skoraj ne more razlagati drugače, kakor da so Spartakovci, s katerimi so imeli neodvisni še kolikor toliko stikov, s svojim postopanjem disgustirali mase.

Kakršen je položaj sedaj, bi bilo le želeči, da bi večinski socialisti pridobili še toliko mandatov, da bi lahko vladali, ne da bi bili odvisni od podpore kakšne meščanske stranke. Tedaj bi bilo pričakovati, da se izvrši proces demokratiziranja in socializiranja progresivno in in brez katastrofalnih sunkov, pri čemer bi imeli neodvisni socialisti hvaležno vlogo opozicionalne kontrole.

Zdravstveno stanje Amerike in delavstvo.

Pred kratkim se je vršil v Chicagi higijeničen kongres, na katerem sta govorila o zdravstvenem stanju in delavskih plačah v Ameriki predsednik higijeničnega zavoda dr. Hasting in dr. Price. Oba sta povdarjala, kako potrebna je z zdravstvenega stališča za delavce dobra plača in zdravstvene in varnostne razmere, ako se hoče, da ameriški narod ne opeša fizično in duševno.

Dr. Hasting je dejal med drugim:

Vojna je dokazala vrednost človeške sile bodisi v mirnem ali vojnem času. Vsak narod je pričakoval od vsakega moškega in ženske napram narodu izpolnitve njegove ali njene dolžnosti, in sedaj, ko je vojna končana, bosta prvi in drugi pričakovala od naroda, da stori napram njima isto dolžnost. Pričakovala bosta demokracije, ki jima je zajamčila, da si razvijeta zdravo telo in zdrave misli zase in svoje. Človeštvo tirja po vsej pravici več užitka od življenja. Da ohranimo svetu demokracijo, moramo obdržati svet zdrav. Mnogo bi bilo treba storiti z ozirom na preprečenje bolezni, in v ta namen bi morali organizirati vse zdravstvene sile in naprave. Toda s siromaštvom na eni strani in bogastvom, luksurioznostjo in brezdeljem na drugi, je družabno težko kaj doseči. Narod, ki dopušča, da se bolezni, ki bi se dale preprečiti, pa se vsled žalostnih družabnih razmer, ker nimajo ljudje dovolj zdrave hrane, obleke in drugih življenjskih pripomočkov ter morajo delati za nizko plačo in v nezdravih delovnih razmerah, razvijajo, tepta temeljna načela demokracije z nogami.

V Angliji, pravi dr. Hasting, je bilo pred vojno nad 700,000 ljudi stalno brez dela, in 800,000 popolnoma obubožanih. V Ameriki in Canadi, kjer poseduje in kontrolira manj kakor polovica enega odst. prebivalcev 9 odst. premoženja, hodi nad 3,000,000 lačnih ali ne dovolj sitih otrok v šolo, medtem ko poseduje 13 družin od \$2,500,000 do \$60,000,000 premoženja.

Dr. Price je posebno naglašal potrebo zdravstvenih in varnostnih naprav v tovarnah, na železnicah in v delavnicah. Dejal je, da je treba vpeljati minimalno delavsko plačo in maksimalne delovne ure. Posebno se je treba poslužiti naprav, da se odstranijo v tovarnah in drugod strupeni plini. prah in dim.

Če se zdravstveni faktorji, ki imajo vsak dan vpogled v nezdrave in mizerne razmere delavcev, zanimajo za povišanje delavskih plač in boljših delovnih razmer s stališča, da ohranijo družbo zdravo in močno ter sposobno za obstoj, tedaj se pač ni čuditi, če to zahtevajo delavci, ki morajo vse to trpljenje prenašati. Toda mnogi se tem zahtevam delavstva čudijo in skomizgujejo. Žal, da se to zelo pogosto dogaja med delavci samimi.

V Dublinu zboruje "Irski parlament". Za enkrat je še nemogoče reči, ali je to kos zgodovine, ali je bridka šala. Pri zadnjih angleških volitvah je na Irskem na vsej črti zmagala stranka Sinn Fein. Toda izvoljeni poslanci, kar jih ni v angleških zaporih, ne priznavajo britskega parlamenta, ampak so se konstituirali kot irska zbornica na podlagi irske neodvisnosti. Nobene revolucije ni bilo. Z nobenim državnim aktom se ni Irška ločila od Anglije. Poslanci se enostavno postavljajo na stališče irske neodvisnosti in se konstituirajo kot parlament irske republike. In vse to se godi pred očmi angleških vojaških oblasti; parlament se shaja par korakov od angleškega vojaškega gubernerja, sredi angleške garnizije, in dasi je vse skupaj v smislu zakona veleizdajstvo, ne gane nihče z mezinem, da bi preprečil nelegalno zborovanje nelegalnega parlamenta. — Da bi se irsko vprašanje rešilo na tak način, je pač precej neverjetno. Zdi se, da Anglija ne misli na priznanje irske republike in njenega parlamenta, ki pripravlja poziv do angleške vlade, da naj umakne svoje vojaštvo z irskih tal, in apel do vseh svobodnih narodov sveta; na vsak način se pa mora priznati britski vladi, da je enkrat našla najboljše pot za vzdržanje tega, kar je po njenem mnenju prav. Če noče priznati irske neodvisnosti, je taktika ignoriranja nedvomno najenostavnejše sredstvo. Za enkrat je enako uspešno kakor nastop s silo, in ni tako brutalno kakor policijsko in militaristično zatiranje, in Sinn Feincevi prihajajo v nevarnost, da postane njih vloga komična. Seveda je vprašanje, koliko časa bo prijazno vzajemno ignoriranje, ki daje tej revoluciji doslej neznan in originalen značaj, mogoče. Naposled je vendar vse to parlamentiranje igra z ognjem, in več kot enkrat se je že zgodilo, da so se otroci igrali z vžigalicami, pa so pri tem zažgali hišo.

== S. R. Z. ==

ZAPISNIK REDNE SEJE EKSEKUTIVE S. R. Z. ki se je vršila v uradnih prostorih dne 16. januarja 1919 ob 8. zvečer. Seji je predsedoval br. Krže. Navzoči: Miss Mary Aučin, A. Aučin, F. Godina, F. Krže, M. V. Konda, E. Kristan, A. J. Terbovec, J. Zavertnik in pisarniški upravnik. Na seji so bili navzoči tudi razni gosti.

Zapisnik zadnje seje se prečita in odobri. Istotako se odobre računi in vzame na znanje poročilo gl. tajnika o finančnem stanju SRZ. in dohodkih v tem mesecu. Tajnik nadalje poroča, da je nastopil službo pisarniškega pomočnika rojak Jože Likar, katero poročilo se vzame na znanje.

Upravitelj se pritožuje, da mu razne organizacije še do sedaj niso poslale imen in naslovov v centralni odbor izvoljenih članov in zato se še enkrat prosijo vse centralizirane organizacije, listi, okrožne in okrajne organizacije S. R. Z., da to nemudoma store, da se imena priobčijo v glasilih, kakor tudi imenik S. R. Z. podrejenih organizacij, katerih je do sedaj že nad šestdeset.

Prečita se dopis rojaka Znidaršiča iz Mehike, v katerem obžaluje, da ne more ustreči želji eksekutive, da bi nam preskrbel po tristo izdaj lep-slovnega lista "Revista de Revista", v katerem je izšla v španščini tiskana čikaška izjava in program S. R. Z. manifest ondotnih Jugoslovanov in dobro obdelan popis naših krajev, katerih se hoče polastiti imperijalistična Italija. Omenimo naj, da so bili članki opremljeni s klišeji "Prosvete", "Proletarca", Ljubljane, Trsta in Postojnske jame.

Rojak Znidaršič tudi prosi eksekutivo, da mu pošlje nekako poverilo, da mu bo tem lažje približati se urednikom mehiških listov, v katerih bi tamošnji rojaki vodili našo propagando. Sklenjeno, da se mu pošlje tako poverilo.

Zadnje čase smo prejeli iz raznih krajev prošnje, da bi poslali na shode govornike. Povsod zahtevajo Kristana ali Kržeta in ker je samo en Kristan in Krže, zato vsem nismo mogli ustreči, kajti oba sta že zaposlena za shode v tem mesecu in torej jima jih ni mogoče predložiti.

Mi bi radi ustregli vsem; vemo, da je zelo potrebno, da se narod pouči o resničnem položaju v pokrajinah, za katere se ravno sedaj bije tak političen in diplomatičen boj med Jugoslovani in italijanskimi imperijalisti in aneksisti. Narod potrebuje direktive ne samo v časniških poročilih, ampak v živi besedi, zato je potreba, da se sistemizira aranžiranje shodov tako, da bo največja masa imela od tega užitek, da se velikanski stroški prihranijo ljudem, govornikom in nam in kar je najglavnejše, da preveč ne utrudimo ljudi, ki v ta namen žrtvujejo svoj čas in zdravje.

Na železnem okrožju Minnesota zahtevajo govornika. Svetujemo jim, naj se posvetujejo in sporazumejo po vseh naselbinah in odločijo, da se shodi po vseh naselbinah vrše drug za drugim, tako da bo lahko govornik z eno turo ustregel vsem zahte-

vam. Seveda bo potrebno, da oni povedo, katerega govornika bi radi dobili in približno kateri čas jim bi bil najbolj ugoden, na kar jim mi lahko odgovorimo, če bo mogoče poslati za tiste dneve govornika, ali pa če bi bilo bolje, da se shodi skličejo kateri drugi dan ali teden.

Krajevna organizacija v West Frankfortu, Ill., tudi zahteva govornika. Tudi tem bi svetovali, da stopijo v ožji stik z rojaki v Johnston City, Ill., Herrinu, St. Louisu, Mo. Stauntonu, Nokomisu, Livingstonu in drugih naselbinah, ki bi jih govornik z eno turo lahko obiskal.

Iz Little Falls, N. Y., tudi prosijo, da jim pošljemo govornika; tudi jim svetujemo, da se pomenijo z rojaki v Forest Cityju, Pa., Wilkes Barreju in njihovi okolici in prilično izrečejo, kateri čas bi radi obdržali shode.

V Clevelandu je isto in po drugih krajih ravno tako. Torej sedaj, ko organizacija tako silovito napreduje, rekli bi skokoma in ko nam v resnici primanjkuje dobrih govornikov, je treba, da bližnje naselbine stopijo skupaj in prirejajo shode tako, kakor smo prej sugerirali.

Prečita se pismo br. Pavška, blagajnika krajevne organizacije S. R. Z. v Forest Cityju, Pa., v katerem pravi, da je na poziv finančnega odbora S. R. Z. za nujno pomoč sklical sejo organizacije in ker ni bilo nobenega preostanka v blagajni, mu je naročilo članstvo, da naj pošlje na glavni urad \$100, pa naj jih potem vzame, kjer hoče. Pavšek je res poslal \$100 in sedaj prosi, ako bi smel odračunati to svoto od svote nabrane za milijondolarski sklad. Eksekutiva je sklenila, da se to dovoli, obenem pa izreče krajevni organizaciji in Pavšku iskreno zahvalo.

Pride na vrsto poročilo deputacije, ki je šla v Washington, D. C. Med drugim je deputacija izročila državnemu oddelku peticijo na predsednika z okoli 25.000 podpisi; pojasnila je departmentu, da to ti podpisi večinoma od ljudi, ki so bili rojeni in prišli iz starih krajev, katere je Italija okupirala in jih zahteva zase. Nabrani bi bili lahko stotisoč podpisov, toda ker je ravno takrat razsajala bolezen po vsi deželi, se to v tako kratkem času ni moglo izvesti. G. Grgurovič, član Jugoslovanskega Narodnega Viječa, ki je tudi šel z deputacijo do državnega oddelka, je povedal, da je te podpise nabralo S. R. Z., ki je že od začetka stalo na stališču za demokracijo in federativno republiko Jugoslavijo, za katero je sedaj pretežna večina Jugoslovanov in da je to prva jugoslovanska deputacija, ki nastopa kot enotno telo v obrambi pravic našega naroda.

Pojasnila in informacije, ki jih je podala naša deputacija, so napravile na državni oddelek markanten vtis in obljubilo se jim je, da bo oddelek brzojavil vsebino peticije in druga pojasnila naravnost predsedniku Wilsonu v Pariz.

Uspeh deputacije je bil v vseh ozirih naravnost velik in povsem zadovoljiv. Brat Kristan je šel iz Washingtona v New York po važnih oprav-

kih in poroča, da tamošnja podružnica izvrstno napreduje.

Glede Jugoslav Relief Committee bo izdala eksekutiva kasneje posebno direktivo za vse članstvo, istotako bo eksekutiva izdala posebno izjavo glede nedostojnih in zahrbtnih napadov od gostovih strani.

Upravitelj poroča, da so bile decemberske revije odposlane po ekspresu, da je tudi dotiskana slovenska izdaja, katero razpošljemo v pondeljek, in da je sedaj v tisku tudi januaraska angleška izdaja.

Sklenjeno je bilo, da se spremeni ime "Slovenian Review" v "Jugoslav Review".

Sklene se tudi, da ima br. Wm. Russ, na konvenciji izvoljen članom izvrševalnega odbora S. R. Z., sedaj ko se je vrnil od vojakov, zopet iste pravice n da se o tem pisмено obvesti.

Br. predsednik zaključijo sejo o polnoči.

A. J. Terbovec, tajnik.

Izveček zapisnika seje kansaške okrožne organizacije SRZ., z dne 5. januarja 1919.

Na dne 5. januarja je bila sklicana seja kansaške okrožne organizacije SRZ., v prostore zadružne prodajalne v Frontenacu. Ker pa je ravno tisti dan imelo v tej dvorani sejo neko društvo, smo dobili prostore za našo sejo v "Avstrijski dvorani". — Tajnik Anton Šular otvori sejo ob 3. popoldne. Predsednikom seje je bil izvoljen br. Karlinger. Zapisnik prejšnje seje je bil sprejet kot je bil čitan. Na seji so bile zastopane podružnice SRZ. iz sledečih naselbin: Franklin, Gross, Frontenac, Ringo in Brezzy Hill. Poročila zastopnikov teh organizacij niso bila posebno vesela. Influenca je budo razsajala po naselbinah in onemogočila vsako organizacijsko delo. Izgubili smo tudi dva zelo aktivna člana: Fr. Vegelna, ki je bil tajnik lokalne organizacije v Franklinu, in Justin Kobala, člana podružnice v Grossu. Prvi je umrl za srčno napako, drugi pa za influenco. Velike ovire pri razširjanju idej za SRZ. so nam delali tudi avstrijaki, ki si niso na noben način dali dopovedati, da slovenski narod lahko eksistira brez habsburške dinastije. Nekateri še sedaj ne verujejo, da je Avstrija razdejana. Večina navzočih zastopnikov je izrekla upanje, da se bo aktivnost podružnic zopet ponovila, ko je nevarnost epidemije odstranjena. — Tisti, ki so se dosedaj norčevali iz delovanja in propagande SRZ., tudi spoznavajo, kako nujna je naša pomoč v borbi za osvoboditev Jugoslovancev. Dokazati moramo svetu, v kolikor še nismo, da so kraji ob Jadranskem morju, katere zahteva Italija, jugoslovanski. — Tajnik-blagajnik poroča o finančnem poslovanju te organizacije. Poroča nadalje, da je sklic današnje seje zato, ker je za zborovanje že skrajni čas in je treba kaj definitivnega ukreniti za kampanjo v prid milijondolarskega fonda. Poročilo tajnika se vzame na znanje. — Na dnevni red pride točka: "V korist organizacije." K temu predmetu se je zelo veliko razpravljalo. Nekaj rojak nikakor ni mogel razumeti, da Avstrije, kakršno smo poznali pred vojno, danes ni več in da so se vse nenemške

narodnosti odcepile od bivše habsburške monarhije. Potem je bil v dvomu, kako bi nam sploh bilo mogoče kaj pomagati domovini, če Italijani kopljejo strelske järke v raznih okupiranih krajih, da se s tem zavarujejo proti Jugoslovancem. Eden njegovih argumentov je bil, da nas oblasti Združenih držav lahko internirajo, če bomo nastopili proti Italiji. Brata Bratkovič in Šular sta v daljših govorih razjasnila sedanje stališče in delovanje Slovenskega rep. združenja. Govorila sta tudi o pričetki kampanji za milijondolarski fond. Omenjeni rojak je končno obljubil, da bo tudi on nekaj prispeval, ako se preneha z napadi na kansaške Slovence v listih. (Čutil se je zelo prizadetega v A. Šularjevem dopisu, ki je bil priobčen v 305. številki Prosvete).

Radi agitacije pridobivanja prispevkov v milijondolarski fond se sklene, da naj vsaka podružnica izvoli tozadevni odbor, ki bo vodil kampanjo za nabiranje doneskov in vse drugo delo v zvezi s to akcijo. Nabiralne pole in svote pa naj potem vsaka podružnica pošlje glavnemu tajniku.

Nekdo poroča, da neka naselbina v tem okrožju želi ustanoviti lokalno organizacijo SSRZ., ako bi se dobil kdo, ki bi bil pri volji prevzeti vodstvo. Sklene se, da se napotita tja tajnik okrožne org. in omenjeni rojak, in uredita vse potrebno. — V centralni odbor SRZ., je bil izvoljen Anton Šular. — Prihodnja konferenčna seja se bo vršila v Grassu, Kans. Ker je dnevni red izčrpan, zaključijo predsednik sejo s pozivom na navzoče, naj se polnoštevilno udeležijo prihodnje seje.

Vinko Ločniškar zapisnikar.

ZA MILJONSKI FOND.

Za milijonski fond raste po deželi tako navdušenje, da nas kar greje pri srečanju, ko čitamo razna pisma od rojakov, ki s takim entuzijazmom hočejo delovati za stvar in katerih živeci so tako napeti, da sploh ne morejo pričakati tistega trenutka, ko bodo dobili v roke nabiralne pole in drugo, da bodo začeli rojaki z dolarji bombardirati italijansko imperialistično sotesko. V soboto smo razposlali nabiralne pole in navodila na vse tajnike in tajnice slovenskih podpornih društev in S. R. Z. podrejenih organizacij. Znake in drugo pa pošljemo takoj, ko jih prejmemo iz tovarne. Obljubilo se nam je, da jih prejmemo v par dneh in ker imamo tukaj vse že pripravljeno, bo šla stvar hitro izpod rok.

Ravno danes smo prejeli iz Collinwooda, Ohio, jako zanimivo pismo, polno lepih skrivnosti, katerih pa si ne upamo povedati v javnosti, kajti bojimo se, da ne bi nastala po naselbinah taka tekma, kdo bo največ daroval in kdo bo daroval najvišjo svoto, da bi nekateri škodoželni zgagarji vsled velikega navala dolarjev v milijondolarski fond zbesneli, ali pa da jih ne bi zadela srčna kap. Toda vseeno citiramo samo en odstavek: Collinwood ne bo zadnji pri kampanji za milijondolarski fond, saj smo pri zadnji kampanji za tisočdolarski fond sami nabrali skoraj dva tisočaka. Kajne, šli smo over the top? In če pomislite, da imamo v našem

odboru za nabiranje milijondolarskega sklada skoro vse tiste marljive delavce, ki za enkrat ne bodo pozabili počukati tudi naših slovenskih trgovcev, potem si lahko predstavljate, da Collinwood ne bo zadnji, ampak PRVI."

Ne vemo, kaj bo na to odgovoril Cleveland, ki tudi ni eden med tistimi, da bi se dal poriniti v ozadje, posebno sedaj, ko je nekaka "disciplina" razdražila sršenovo gnezdo.

Toda prijatelji slovenskega naroda, Collinwood in Cleveland nista edini naselbini, kjer žive navdušeni rodoljubi. Treba je pogledati okoli sebe, pa boste našli, da tam nekje v Pennsylvaniji malo mestece Herminie, kjer vse vre, v drugem kotu dežele je Forest City, bolj doli Johnstown, ki se ne bo dal nikomur spraviti v ozadje, ne da bi kaj rekli, kaka bo tekma na železnem krožju v Minesoti ali pa v Rockefellerjevi Coloradi. Seveda Kansasa, Illinoisa in vseh tistih držav, ki so se izrekle za prohibicijo in proti, ne izpuščamo, kajti dobro vemo, da povsod, kjer je kak Slovenec, bo nastala huda tekma, kdo bo največ prispeval za osvoboditev Jugoslovanov, za svobodno Jugoslavijo, da preprečimo nakano italijanskih imperialističnih aneksistov, ki so okupirali naše slovenske pokrajine z namenom, da jih obdrže pod italijansko krono — tujo vlado.

JUGOSLOVANI V LA SALLE, ILL.!

Vsak Slovenec, Srb in Hrvat je vabljen, naj se udeleži shoda okrožne organizacije S. R. Z., ki bo

v nedeljo, 26. januarja ob 1 popoldne

v dvorani Narodnega Doma.

Jugoslovani! Rešitev najvitalnejših vprašanj našega naroda prihaja na dnevni red in vsa bodočnost jugoslovanstva bo odvisna od tega, kakšna bo rešitev. Ali smemo pričakovati, da bo dobra, če bomo spali, medtem ko delajo nasprotniki na vso moč in z vsemi sredstvi?

Italijanski imperializem si je vtepel v glavo, da se polasti najvažnejših jugoslovanskih krajev brez obzira na pravičnost in posledice. Jugoslovani ne čutijo nobenega sovraštva do Italijanov in jim privoščijo vse, kar jim gre po pravici. Ali njihov pravica je, da branijo svoje, a da se to doseže, je treba dela in požrtvovalnosti. Zato je sklican ta shod, na katerem se bomo pogovorili, kako bi mogli najbolje pomagati svojemu narodu v njegovem pravičnem boju. Komur je ležeče na tem, da se doseže ta cilj, kdor hoče imeti mirno vest, da je v dobi najhujše krize storil svojo dolžnost, naj zanesljivo pride na ta shod. Pokažimo drugim naselbinam, da so Jugoslovani v La Salle pripravljeni vse storiti in žrtvovati za pravice svojega naroda.

Na svidenje v nedeljo, 26. t. m.!

Za S. R. Z.:

Justin Zajec.

***

Kdor govori resnico, utrži največ zamere. Toda zamera ne izpremeni resnice.

La Salle, Ill.

Prihodnja seja Socialističnega kluba bo prvo soboto v mesecu februarju ob osmih zvečer. Seja se je zato preložila, ker je v nedeljo preveč drugih sej. Ne pozabite torej na sejo, ki bo v soboto, dne 1. februarja ob 8 zvečer. Dnevni red je važen, zato rej pridite zanesljivo in pripeljite še kaj novih članov.

Justin Zajec, tajnik.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

V kratkem izide nov imenik klubov J. S. Z. Klubi, ki žele biti v imeniku kot aktivni, naj v teku teh dni poravnajo svoje prispevke, sicer pridejo pod rubriko pasivnih klubov. Do danes so aktivni klubi sledeči: št. 1, 2, 4, 10, 20, 27, 32, 41, 49, 50, 69, 81, 83, 91, 95, 108, 118, 123, 136, 140, 144, 157, 167, 171, 176, 175, 178, 180, 182, 184, 189, 192, 195, 199, 201, 204, 2088, 210, 211, 212, 213.

Konferenca slov. in srbs. sek. upr. odborov se vrši dne 25. januarja, in po tej konferenci bo objavljen revidiran imenik klubov J. S. Z., na kar dobe vsi dobrostoječi klubi glasovnice za sprejetje novih pravil.

Tajništvo J. S. Z.

Korespondenca upravnistva:

Pošta ni našla Peter Bokovca, Bevlóc, Pa.; na pačna poštna postaja.

***

Predsednik ogrske republike grof Karolyi je izjavil, da mora biti mir deloma socialističen in da je to doslej še neizrečena petnajsta točka Wilsonovega programa. Karolyijeve besede sicer niso popolnoma jasne, vendar se pa zdi, da nekoliko sluti resnico. Do spoznanja, da se socializem ne more prezirati, so ga najbrže pripravili dogodki v Budimpešti in sploh na Ogrskem, kjer so socialistični delavci igrali glavno vlogo v revoluciji in so se vračajoči vojaki v trumah pridružili socialistom.

Karolyi pravi, da sam ni socialist, kar mu radi verjamemo. Bilo bi pa dobro, če bi v vseh deželah ljudje, ki niso socialisti, vsaj toliko spoznavali neizogibnost socializma, kolikor jo spoznava predsednik madjarske republike. Ogrska je pretežno agrarna dežela; industrija je razmeroma pičila in nerazvita in le v večjih mestih je industrijalni proletarijat številnejši. Ni torej upanja, da bo Ogrska prva socialistična država na svetu, ali socialisti bodo imeli tam vendar mnogo praktičnega dela, zlasti ker je na latifundijah ogromna masa sila zanemarjenega poljedelskega delavstva. Trije socialisti so sedaj člani vlade, med njimi Nagy, ki je minister za notranje zadeve, kar se lahko smatra za dobro znamenje. O starih reakcionarjih ni v novi vladi ne sluha ne duha.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.

Glavni tajnik: BLAŽ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRIČ, 170 Main St., rFranklin, Conemaugh, Pa.

Blakajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVSE, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANCO TEROPČIČ, R. F. D. 3. Boš 146, Fort Smith, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNI GLASILO:

"GAS NARODA." 82 Cortlandt Street, New York City.

Cenjens društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pokiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se nastolvljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma zaznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Po dosedanjih proračunih mislijo zavezniki — brez Amerike — zahtevati 150 milijard dolarjev za odškodnino od Nemčije. Ne vemo, koliko bi po pravici mogli zahtevati, zlasti koliko faktične in tudi iz vojaških ozirov nepotrebne škode so nemške armade napravile. Povsem natančno ne bo mogel tega nihče reči, približno pa bi to lahko ocenili strokovnjaki. Toda tudi najnatančnejša cenitev more imeti le akademičen pomen. Kjer gre za gospodarske terjatve, so si države in posamezne osebe enake v tem, da ne zadostuje zahteva, ampak je povsod tudi vprašanje, kako in koliko se more plačati. Ako ima kdo zahtevati sto dolarjev od dolžnika, pa začne proces, za katerega potroši tisoč dolarjev, medtem ko ve, da ni mogoče dobiti od dolžnika niti deset dolarjev, stori gotovo veliko neumnost. Tudi najtrdosrčnejši kapitalisti navadno ne postopajo tako, ker preveč ljubijo svoj denar.

Države so dandanašnji upravljane večinoma po kapitalističnih načelih in zato je zelo neverjetno, da bodo res stavljenе take zahteve. Stopetdeset milijard dolarjev niso mačje solze. Dvomljivo je, če bi Nemčija sploh mogla poplačati tako ogromno svoto; nikakor pa ni dvomljivo, da bi bila gospodarsko ruinirana, če bi se iz nje iztlačil tak denar. Našli se bodo ljudje, ki bodo na to odgovarjali, da se zaveznikom ni treba brigati za to, če Nemčija propade. Prav to pa ni res; zaveznikom se je treba zelo brigati za to, ker so njih lastni interesi prizadeti pri tem vprašanju. Danes se še lahko govori in govoriči o gospodarskem bojkotiranju Nemčije in drugih dežel; ali kadar pride gospodarsko življenje malo bolj v normalen tir, se velekapitalisti nič ne bodo zmenili za taka gesla, temveč bodo ravnali po svojih interesih. Tako velika dežela kakor Nemčija se ne more meni nič tebi nič izločiti iz svetovnega gospodarstva brez škode, ki bi se občutila na vseh straneh. V poštev prihaja za import in za eksport, za surovine in za fabrikate, za blagovni in za denarni promet. Njeno nacionalno gospodarstvo je del internacionalnega gospodarstva. Kapitalizem ve to prav dobro in ker igra v njegovih profitnih računih vsaka dežela svojo vlogo, ne bo trpel, da mu odpadejo trajni dobički z ruiniranjem katerekoli dežele. In preden bodo državniki definitivno izrekli svoje besede, se bodo pri njih oglasili finančniki in industrijalci, trgovci in mešetarji ter jim razložili, da se veliki interesi kapitala ne vjemajo z evanglijem političnega maščevanja.

Med gospodi, ki so se zbrali v Parizu, da sklepa jo o preureditvi sveta, je nekoliko okamenin, ki se očitno ne morejo stajati, da bi jim mogla kri cirkulirati po žilah. Med demokratičnimi idejami predsednika Wilsona in starokopitnimi nazori nekaterih ekscelenc je prepad, ki ga vsi telegrami ne morejo zakriti. To se posebno zreali v želji mnogih konferenčnikov, da bi se razprave po stari "časitljivi" metodi vodile kalikor mogoče na skrivnem in da bi smelo ljudstvo videti oder le zagrnen. Demokracija je takim gospodom beseda brez pomena, agitatorično geslo za tolaženje ljudstva, uspavanka za velike otroke. V njih glave še nikakor ni prodrla ideja, da se je ljudstvo naveličalo vsake avtokracije, ne le kronane, ampak tudi psevdodemokratične. Ko je predsednik Wilson razglasil načelo, da se mora tajna diplomacija končati, je vsak demokratičen človek pozdravil to besedo, kajti prav tajna diplomacija je povzročila narodom toliko gorja, da ni noben peklenski kotel dovolj vroč zanjo. Naloga, ki jo ima izvršiti sedanja mirovna konferenca se dotika vseh panog življenja vseh narodov. Ali naj bodo narodi zopet neme črede, ki naj mirno in potrpežljivo čakajo, kaj da skleneta dva ducata ljudi o njih usodi, ne da bi smeli le vedeti, kaj da razpravlja konferenca. Če so državniki tekom vojne pripovedovali svojim narodom, za kakšne ideale prelivajo kri, ker so slutili, da imajo narodi misli v glavi in voljo v srečo, morajo tudi sedaj razumeti, da hočejo isti narodi vedeti, kako se realizira, za kar so se bojevali. Brez sodelovanja ljudstva ni demokracija. Gotovo ne morejo celb

narodi sedeti na mirovni konferenci; ali njih zastopniki se morajo čutiti kot zastopniki, ne pa kot samo-svoji komandanti.

Nemška vlada je izdelala novo ustavo, ki ima dokaj demokratičen značaj. Ker bo o njej morala razpravljati ustavodajna skupščina, bo takrat čas, da se поблиže govori o njej.

Bivši boljševiški poslanik v Londonu Maksim Litvinov, ki je sedaj v Stockholmu, je poslal amerišskemu državnemu oddelku Čičerinovo noto, ki izreka, da v sedanosti ne obstoje nekdanji razlogi za zavezniško intervencijo v Rusiji in želi, da bi se dosegel sporazum z Ameriko. Zdi se, da je predsednik Wilson sam naklonjen podobni ideji in da so tudi boljševiki sami spoznali nujnost razumnejše taktike. Tudi na Angleškem ni nobene posebne želje za nadaljno oboroženo intervencijo, in ker je nemogoče preurejevati ves svet in ustanavljati ligo narodov, pa pri tem pestopati, kakor da Rusije sploh ni, je ruski problem zelo aktualen. Če kažejo boljševiki dobro voljo za sporazum, se sploh ne da razlagati, zakaj naj bi se tak korak ne poizkusil. Zdi se pa, da je tudi v tem vprašanju Wilson dalekovidnejši od mnogih evropskih državnikov.

Poraz skrajnega radikalizma v Nemčiji ni poraz socializma. Marsikatera kapitalistična dušica, ki se silno veseli, da niso zmagali Spartakoveci, bi zelo žalovala, če bi ji bilo jasno, da je takozvani zmerni socializem izkoriščanju in profitarskemu sistemu veliko bolj nevaren, kakor pretirani radikalizem, ki vedno pospešuje reakcijo.

Avtonomne britske dežele izven Anglije, to je Kanada, Avstralija, Nova Zelandija in Južna Afrika nameravajo nastopiti z zahtevo, da jih pripusti liga narodov v svojo zvezo kot individualne države, katerim naj bo jasno priznana suverenost v notranjih zadevah, četudi naj ostanejo zunanje zadeve skupne z Anglijo. Predmet sam ni nov; Kanada, Avstralija in Nova Zelandija so že dlje časa zahtevale popolno neodvisnost v notranjih zadevah, ali Anglija ni tega nikdar formalno priznala. V sedanjem času, ko se preosniva svet, ko se razglašajo načelo samoodločevanja in se ustvarja liga narodov, postaja tudi ta problem resnejši. Kaj odgovori Anglija na te zahteve, se bo šele pokazalo. Vsekakor je dejstvo, da imajo tudi zavezniške države svoje probleme, kakor so jih imele centralne in bodo morale gledati, da jih rešijo pametneje, nego so jih reševale te. Usoda Avstrije, ki ni hotela priti k pameti, dokler ni prišel vrag ponjo, lahko služi za zgled. Bolje je vpoštevati zgodovinske nauke, kakor drago plačevati trmo.

Če bi se ljudje bolj zanašali na sodbo svojega razuma, pa se malo manj brigali za to, kaj poreče ta in oni, bi bilo marsikaj na svetu pametneje urejeno.

Član komisije, ki je prevzela mornarico bivše Avstro-Ogrske v imenu Narodnega Sveta v Zagrebu za jugoslovansko državo, je bil tudi sodrug Vilim Buk-

šek, znani dolgoletni tajnik hrvaških strokovnih organizacij in član glavnega odbora hrvaške socialistične stranke. V vsej jugoslovanski revoluciji so socialisti igrali veliko vlogo in opravili ogromno delo ter se tudi sedaj udeležujejo vsega aktivnega dela pri ureditvi novih razmer. Prepričani smo, da zrodi njih trud dobre plodove za jugoslovansko delavstvo in da bo v novi Jugoslaviji social. vprašanju posvečena vsa pažnja, ki mu gre. Industrialne ramere na Balkanu sicer niso take, da bi se mogla država danes urediti v zmislu končnega cilja socializma; ali z drobtinami, kakor v Avstro-Ogrski, se delavstvo ne bo odpravljalo.

Profesor Ferrero pravi, da mora biti mir utemeljen na načelu narodne pravičnosti, če naj bo varen in trajen. Profesor Ferrero najde v bližini faktorje, na katere lahko adresira te resnične besede: Gospoda Orlanda in Sonnina.

Delničarjem Jugosl. Del. Tiskovne Družbe NA ZNANJE!

V smislu zakonov države Illinois in seje direktorija dne 5. decembra 1918 se vrši v petek dne 31. januarja 1919 ob 8. zvečer v prostorih upravnništva Prolejarca, 3639 W. 26th St.

XI. redni občni zbor delničarjev Jug. delavske tiskovne družbe s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev zbora po predsedniku;
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil;
3. Volitev predsednika za občni zbor;
4. Čitanje zapisnika zadnjega običnega zbora;
5. Poročila tajnika, blagajnika in drugih odbornikov;
6. Poročilo upravitelja in urednika;
7. V korist družbe;
8. Urejevanje in agitacija za list;
9. Razno;
10. Volitev direktorija za leto 1919.
11. Razpust zbora.

Delničarji, ki iz enih ali drugih vzrokov ne morejo prisostvovati običnemu zboru, naj pošljejo svojim zapnikom pooblastila, da jih na zboru zastopajo. Vsaka delnica ima en glas.

Za Direkt. Jugosl. Del. Tisk. Družbe

F. J. Aleš, tajnik.

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (594) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list.

VABLJO.

Franklin—Conemaugh, Pa.

Društvo "Zaveznik" števil. 3. S. D. P. Z. ima v nedeljo, dne 2. februarja t. l. ob dveh popoldne svojo sejo v prostorih Slovenskega Izobraževalnega Doma v Franklinu, Pa. Vsi člani so vabljeni, naj se brez izjeme udeležijo te seje. To velja za bližnje kakor tudi za oddaljene; izvzeti so le bolniki. Kdor se seje ne udeleži, plača 50c v društveno blagajno. Na seji se bo volil odbor za leto 1919., kar se doslej zaradi influence ni moglo izvršiti (2x)

Jugoslovanska social. stranka na Slovenskem je naslovila na socialiste vseh narodov poslanico, s katero opozarja na krivičnost italijanskih imperialističnih aspiracij in apelira nanje za pomoč v boju zoper krivične pretenzije. S tem je jugoslovanska socialistična stranka pokazala, da stoji v najkritičnejših časih na svoji višini in da je zvesta svojim načelom in svoji preteklosti, ki se je vedno nahajala na pravem mestu. Nas pa mora ta napor okrepčati v skupnem boju za pravičnost, ki je v nevarnosti.

Zdražbariti in delati sta dve reči. Navadno so zdražbarji bolni na živcih, ali pa so podli po svoji naturi. Največkrat velja zadnje.

Kritika je koristna in potrebna, če je poštena in ima dober namen. Iz hudobnosti pa ne more nikdar priti nič dobrega.

Tudi v kuti lahko tiči lump. Noben žegen ne napravi poštenjaka iz falota.

"Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe", je dejal Kristus. Kristusov far pa pravi: "Izpodrini svojega bližnjega, da se sam vsedeš v njegovo faro."

"Maščevanje je moje", pravi Gospod. Kaj pomaga, če se kakšen kutar smatra za nadgospoda in misli, da mora Bog plesati, kakor on žvižga!

Bog je usmiljen in odpušča. Far, ki se nanj sklicuje, pa pre-

obrača hribe, dokler ne doseže maščevanja nad bratom, ki mu je enkrat povedal prar zdravih resnic.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrševsak drugi in četrti petek v mesecu v "Illirija dvorani", 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

NI PREVELIKA OBLJUBA.

Ako potrebujete zanesljivih zdravil za vaše želodčne nerednosti, slabo prebavo, glavobol, nervoznost, itd. tedaj vprašajte vašega lekarnarja po Trinerjevem ameriškem grenkem vinu. To zdravilo se je izkazalo velike vrednosti v zadnjih 30 letih. Izčisti vaše prebavne organe brez vseh krčev, jih obdrži čiste in ojači celi sistem. Vsakdo hitro opazi delujoče dobrote temu ni enakega zdravila. To ni prevelika obljuba — čitajte sledeče pismo: "Hubbard, Ohio. Januarja 1, 1919. Okrog pet let je minilo odkar sem pričel uživati ta slavna zdravila Ameriški Elikšir Grenkega vina in sem stalno pri dobrem zdravju. Jaz priporočam to zdravilo vsem mojim sorojacom, ki žele biti zdravi. John Skruach." V lekarnah se dobi po \$1.10. — Ozeblina, zvinjenje, oteklina, nevralgične in revmatične bolečine vas ne smejo strašiti, ako imate doma v vaši hiši pri rokah Triner's Liniment. To izvrstno zdravilo daje točno in hitro pomoč in stane le 35 in 65c v lekarnah, po pošti pa 45 in 75c. Joseph Triner Company, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzoru od uradnikov tega zavoda.

da. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

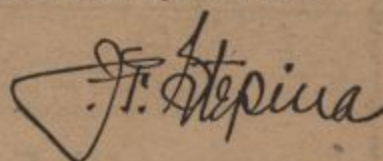
Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojake, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vpešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondov.

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919

ZASTONJ!

Vprašajte za naš Almanah v lekarni. Dobi se popolnoma brezplačno. Ako vam ne more ustreči vaš lekarnar, potem pišite direktno nam. Povejte vsem vašim prijateljem o tem. Mi želimo, da bi vsakdo imel enega teh Almanahov v svoji hiši.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

Preizkušena domača zdravila.

Kašelj in gripa so sedaj nekaj navadnega. Da se tega rešite in preprečite druge posledice, rabite **Severa's Balsam for Lungs** (Severov Balzam za pljuča), ki je izvrstno zdravilo proti kašlju. Cena je 25c in 50c.

Neprebavnost naredi bolnika slabotnega, privede do zaprtnice in splošne onemoglosti. **Severa's Balsam of Life** (Severov življenski balzam) pomaga pregnati te bolezni. Ojači ves telesni sistem in privede jetra k pravemu delovanju. Cena 85c.

Slast do jedi pomeni splošno dobro zdravje. Da zadoibte slast do jedi in ohranite, tedaj vzemite **Severa's Stomach Bitters**. (Severov želodčni grenčec). Mala doza od časa do časa čudovito pokrepča človeka. Cena 75c in \$1.50.

Liniment bi se moral rabiti proti revmatizmu in nevralgiji; poznan je, da pomaga ustaviti bolečine, ujed in ščipanje. **Severa's Gothard Oil** (Severovo Gothardsko olje) je izvrstni liniment za take slučaje. Cena je 30 in 60c.

Žena in dekleta so zelo podvržene raznim boleznim in vsled tega so mnogokrat nezmožne opravljati svoja vsakdanja dela. **Severa's Regulator** (Severov Regulator) se toplo priporoča v uporabo proti takim boleznim. Cena \$1.25.

Hrbtobol navadno izvira iz obistnih nerednosti. Proti temu najdete kot najboljšo zdravilo **Severa's Kidney and Liver Remedy** (Severovo zdravilo za obisti in jetra). To je izvrstna pomoč za take bolezni. Cena 75c in \$1.25.

Glavobol zahteva takojšnjo pažnjo. To storite lahko s tem, da vzamete eno ali dve **Severa's Wafers** (Severov prašek zoper glavobol). Cena 25c.

Nečista kri je glavni vzrok turor, prištev, krast in drugih kožnih izbruhov. Vse to naj se zdravi s čiščenjem krvi. **Severa's Blood Purifier** (Severov kričistilec) je izvrstni pripomoček. Cena \$1.25.

Slabi živci prinašajo nervoznost in izgubo spanca, histerijo in oslabelost. Ako hočete ojačiti ves vaš živčni sistem, tedaj rabite **Severa's Nervoton** (Severov Nervoton). To je izvrstna tonika za utrujene živce. Cena \$1.25.

Zaprtnica navadno povzroča omotico, oslabelost, zlatenico in razne jetrne nerednosti, katerih se lahko obvarujete s pravilnim vporabljenjem **Severa's Liver Pills** (Severove jetrne kroglice). Te navadno hitro delujejo. Cena je 25c.

Mazilo za rane, ki hitro zdravi ne le rane, ampak tudi vse praske, oparjenost in opekline kakor tudi, ako ste se vrezali; je zelo potrebno zdravilo vsaki hiši. Poskusite **Severa's Healing Ointment** (Severovo zdravilno mazilo), to je zelo dobro mazilo. Cena 25c.

Srbečica kože, znana kot garje, lišaj, kraste, mali kožni izpahki, itd., se hitro odpravi z vporabljenjem **Severa's Skin Ointment** (Severovo mazilo zoper kožne bolezni). Cena 50c.

Severova domača družinska zdravila se prodajajo pri vseh lekarnarjih. Vprašajte vašega lekarnarja po njih, in ako vam on ne more ustreči ali jih ne morete dobiti v bližini, kjer živite, tedaj pošljite vaše naročilo naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

"CAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gošpodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj

najsibo pri otrocih ali odraslih, se ne sme nikdar zanemariti. Kašelj je znak prehlajenja in ga je treba takoj lečiti. Nikoli vam ne bo žal vzeti

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za Pljuča), ki je zelo prijetno zdravilo proti kašlju, prehladu, bodcu, hripavosti in kadar v grlu boli. Zelo priporočljivo je za novorojenčke, otroke in odrasle. Cena 25 in 50 centov v vseh lekarnah.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919 je gotov in pripravljen za razpečavanje v vseh lekarnah ali pa naravnost od

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

Imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrjenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavrtavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c. in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je hlapec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko čeni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Posiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitke znaša nad \$6,000,000.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce.

"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue,
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj.

Vse delo garantirano.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravlilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicagoa živeči bolniki naj pišejo slovensko.

CARL STROVER

Attorney at Law

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.

133 W. Washington Street.

CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Sezeda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefon-ska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.

SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.

Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1638 Blue Island Ave.,

(Adv.) Chicago, Ill.

SLOVENC

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI POD-PORNI JEDNOTI.

Naročite si dnevnik "Prosve-ta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

Vstanavljajte nova društva. De-set članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za taj-ništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čišlanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebiščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebiščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO

torej ima tako zaupanje in vspeh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spočetih v žlodecu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rdeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slabobe, kakor tudi v žledodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave.

Chicago, Ill.